

דיאלוג לימודי פורה

מתווה שיחה - יתרונות וחסרונות של מטלה סגורה לעומת פתוחה

1. הצגת מהלך ונושא הלמידה:

- סקירת המהלך כולו
- חיבור נושא המפגש והסוגיה הנדונים לדיונים קודמים
- ניתוח תוצרי תלמידים – הפעלת "סוגי הקשבה" שונים. כרקע לדיון זה, לקרוא את שלושת סוגי ההקשבה המצורפים בסוף מתווה זה.

המטרה הכללית של ניתוח תוצרי תלמידים היא להיטיב להבין את החשיבה וההבנה של התלמידים כדי לשפר את ההוראה שלנו (ולא כדי להעריך או להעניק ציון). התכוונות זו, המלווה בשהות, דיוק, עומק, שיתוף והתמקדות בנושא הנדון, עשויה להניב תובנות שאינן מתאפשרות על פי רוב למורה המתבוננת לבדה בעבודות תלמידיה. בדומה לסרטון, לתמליל או לסיפור מקרה, תוצרי תלמידים פותחים צוהר אל הנעשה בכיתה ומספקים עוגן עשיר ואותנטי לדיון בו.

2. כללי אתיקה להתבוננות בעבודות תלמידים

- אנו מתבוננות בעבודות של תלמידים כדי ללמוד על ההוראה של עצמנו ולא כדי לבקר הוראה של אחרות.
- אנו עוסקות בהוראה ובלמידה ולא באנשים הספציפיים שבסרט.
- אנו מבינות שהקטע הנצפה הוא חלק מהקשר רחב יותר.
- אנו מניחות שהמורה והתלמידים פועלים בהיגיון, ואם לא ירדנו לסוף דעתם נעשה מאמץ נוסף להבינם/
- אם המורה הנדונה נוכחת, איננו אומרות דבר שעשוי לפגוע בה; אם היא אינה נוכחת - איננו אומרות דבר שלא היינו אומרות אילו הייתה נוכחת עמנו.
- כל הנאמר בינינו ביחס לתוצרים נשאר במפגש הלמידה

3. רקע: מהלך היחידה באופן כללי. יחידת הלימוד "עצת החמור" בכיתה זו כללה סה"כ

8 שיעורים:

שיעור 1: קריאת הטקסט בלבד

שיעור 2: טרום קריאה; קריאה שניה ודיון בשאלת העוגן המקורית: האם חמור רשע / חכם?

דיאלוג לימודי פורה

- שיעור 3-4: [החלפת שאלת העוגן: האם החמור חבר טוב? האם היית רוצה את החמור כחבר]. בירור העצות שניתנו על ידי החמור ומניעיו. דיון בשאלת העוגן החדשה
- שיעור 5: מטלת כתיבה: "אחרי כמה ימים – השור מתלונן לבית המשפט שהחמור "עבד עליו" ופגע בו – מה יכולים להיות נימוקיו לפני השופט ומה תהיה ההגנה של החמור? תלמידים כותבים כתב הגנה/תביעה (לפי בחירתם)
- שיעור 6: דיון בקבוצות בספריה על מטלות כתיבה של תלמידים אחרים (שאינם בקבוצה). דיון והערכה למטלות האחרות (האם משכנע? מה הטיעונים/הסברים/הדוגמאות שהכותב מספק לביסוס עמדתו?)
- שיעור 7-8: (יושבים במסגרת אותן קבוצות משיעור 6) במליאה, המורה עוברת על עקרונות לכתיבה טיעונית טובה (טענה ברורה, נימוקים, הסברים, דוגמאות וכו'). היא נותנת זמן נוסף לשיפור הכתיבה במטלה / כתיבה מחדש של הטענה (כ-50 דקות סה"כ). בחלק האחרון של השיעור: העמדת "משפט" – 3 תלמידים נבחרו להיות "שופטים", מספר תלמידים קראו בפניהם את "כתבי ההגנה/תביעה" שלהם והשופטים דנו במה שכנע או לא שכנע אותם.
- חקר תוצרי תלמידים:** 4 עבודות נבחרו באופן מקרי ותועדו במהלך שיעורים 7-8. ניכר היה שהתלמידים מתלהבים ומגלים מעורבות גבוהה בתהליך הכתיבה במסגרת השיעורים.
- דילמה מרכזית:** ההנחיה לכתיבה לא כללה הגדרות לז'אנר של "כתב תביעה/הגנה" (להבדיל מז'אנר של כתיבת מכתב, סיפור קצר – עליהם מספקים תבניות ועקרונות לכתיבה) – מה היתרונות והחסרונות של הנחיה "פתוחה" שכזו?
4. **תיאור וניתוח בזוגות** – עיון במטלות התלמידים (לחלק גם את הסיפור למורות):
- כיצד הבין/נה התלמיד/ה את הסיפור (יחסו לתוכן)?
 - כיצד הבין/נה התלמיד/ה את המטלה (מה התאפשר/לא התאפשר בכתיבה)?
5. במליאה – איסוף. מדוע כתבו התלמידים כך? איך הם הבינו את הסיפור / את המטלה?
6. **דיון בדילמה:** במסגרת ההנחיות של המורה לא היו דגשים ז'אנריים/צורניים. מנגד היא שמה דגש רב על התוכן לאורך כל היחידה – מה היתרונות והחסרונות של בחירה זו? דיון והצעת חלופות.

דיאלוג לימודי פורה

7. דיון בסוגיה הכללית: מה ניתן ללמוד על אבן בניין 3 – מטלת הכתיבה – מהניסיון ביחידה זו של המורה ותוצרי התלמידים שניתחנו?

דיאלוג לימודי פורה

סוגי "הקשבה" של הגבולות (אליזבית וזכאי)

התבוננות בתוצרי תלמידים היא מעין פעולה של הקשבה לקולו של התלמיד. אם נקשיב היטב נוכל לשמוע דברים שיעזרו לנו להבין את התלמיד, לשפר את ההוראה ואף להתפתח כאנשי חינוך. מהי "הקשבה טובה"? להלן שלושה סוגי הקשבה, העשויים לבוא לידי ביטוי כשאנו מנתחים עבודות של תלמידים (או מלמדים בכיתה, משוחחים עם עמיתים, מנחים דיון וכדומה). שלושת סוגי הקשבה אינם סותרים או מבטלים זה את זה.

הקשבה מעריכה

הקשבה מעריכה מכוונת לביצוע מסוים ומבקשת להעריך את איכות הביצוע על פי אמות מידה נתונות. הקשבה זו מופעלת כשלמורה ברור מה הביצוע המצופה. היא בוחנת את העבודה ביחס לציפייה זו ומעריכה את הפער בין עבודת התלמיד לבין הסטנדרט המצופה, ועל פיו מנסה לנתח במה מתקשה התלמיד. הקשבה זו מסייעת לזהות כשלים, פערים או קשיים בהבנתו של התלמיד ולתכנן את המשך ההוראה בהתאם. (הקשבה מעריכה בהוראה בכיתה ובהנחיית מורים מלווה על פי רוב שאלות שהתשובות עליהן מוגבלות וידועות מראש. התשובות מוערכות כנכונות או לא נכונות ואינן משפיעות על מהלך ההוראה או ההנחיה המתוכנן מראש).

הקשבה פרשנית

הקשבה פרשנית מכוונת להבנת התלמיד עצמו. בעוד הקשבה מעריכה מתעניינת במידת ההלימה בין עבודת התלמיד לבין יעדי ההוראה, ההקשבה הפרשנית מתעניינת בהלכי החשיבה של התלמיד ובעמדותיו, מעל ומעבר למה שהמורה מנסה להפיק מן ההוראה. התבוננות זו מניחה שהתלמיד פעל בעבודתו בהיגיון מסוים ומבקשת לזהות היגיון זה. התבוננות זו מתעלמת לרגע מן הביצוע המצופה ומנסה להתחקות אחר כללי ההיגיון שעל פיהם הביצוע של התלמיד היה יכול להיחשב לביצוע ראוי. התבוננות זו מזמנת באופן מודע אפשרות לשקול נקודות מבט מגוונות ויכולה להביא להבנה עמוקה יותר של קשיים בלמידה ובהוראה ותכנון בהתאם לכך. (הקשבה פרשנית בהוראה ובהנחיה מלווה על פי רוב שאלות שלא כל התשובות עליהן ידועות מראש. פרשנות של תשובות בלתי-צפויות יכולה להוביל למהלך הוראה שונה מהמתוכנן).

הקשבה מערערת

הקשבה מערערת חלה על הנחות יסוד שבתחום התוכן, בתפיסת ההוראה-למידה ובחינוך בכלל. הקשבה זו נוקטת במודע נקודת מבט ביקורתית כלפי הנחות שבבסיס המטלה, הקריטריונים להערכה ואף יחידת הלימוד כולה. הקשבה כזאת מתעלמת לרגע מן המטרה שאליה כוונה המטלה או מן ההקשר שבו היא ניתנה כדי לחשוף באמצעות העבודה עצמה סתירות בין גופי ידע, עקרונות חינוכיים, דילמות, מסרים סמויים וכדומה. הקשבה מערערת יכולה להוביל לשינויים מהותיים בתפיסת ההוראה ובפרקטיקות הנגזרות ממנה.